راه‌کارهای مؤثر در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی: دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

حامد زمانی‌منش*، اباصلت خراسانی، علیرضا یوزباشی

چکیده

مقدمه: بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی با هدف کسب وجهه بین‌المللی برای برنامه‌های درسی دانشگاهی شکل گرفته و امروزه به دغدغه‌ای مهم برای دانشگاه‌های برتر جهان تبدیل شده است. هدف اصلی این پژوهش، تعیین راه‌کارهای مؤثر در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی است.

روش‌ها: این پژوهش توصیفی-پیمایشی در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ انجام شده است. جامعه آماری شامل ۴۲۳ نفر از اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی است که ۱۱۸ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق‌ساخته روا و پایا مبتنی بر طیف پنج درجه‌ای لیکرت بوده که در هفت حیطه طراحی شده است. داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (تی تک نمونه‌ای، تی نمونه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک راهه و آزمون تعقیبی شفه) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: نمره به دست آمده برای همه راه‌کارهای پیشنهادی جهت بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی در سطح ($p<۰/۰۵$) بیش از میانگین نظری پرسشنامه($m=۳$) بود. بیشترین میانگین به راه‌کار محتوایی/آموزشی (۳/۸۶±۰/۵۹۰) و کمترین میانگین به راه‌کار ساختاری/دانشگاهی (۳/۳۴±۰/۶۵۸) اختصاص داشت. متغیرهای تعدیل‌کننده جنسیت و مرتبه دانشگاهی، در نمره راه‌کارها تفاوت معناداری در سطح ($P<۰/۰۵$) ایجاد نمی کردند.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که راه‌کارهای پیشنهاد شده در حیطه‌های محتوایی/آموزشی، انگیزشی/انسانی، ساختاری/دانشگاهی، اطلاع‌رسانی/ارتباطی، فرهنگی/اجتماعی، سیاسی/دیپلماتیک و تجهیزاتی/تکنولوژیک برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی قابل قبول است.

واژه‌های کلیدی: بین‌المللی شدن، برنامه‌های درسی، جهانی شدن، سیاست آموزشی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ تیر ۱۳۹۲؛ ۱۳(٤): ۲۹۱ تا ۳۰۵

مقدمه

آموزش در بُعد بین‌المللی پدیده نسبتاً جدیدی است که متأثر از دو عامل جهانی شدن (Globalization) و بین‌المللی شدن آموزش عالی (Internationalization of Higher Education) است. این پدیده‌ها موجب تغییر جدی در سناریوهای آموزشی خصوصاً در بخش آموزش عالی شده است(۱). رابرتسون جهانی شدن را «به هم فشردگی جهانی» و «تشدید آگاهی از جهان به مثابه کُل» می‌داند(۲). چِنگ جهانی شدن را انتقال، انطباق و توسعه ارزش‌ها، دانش، فناوری و هنجارهای رفتاری

* نویسنده مسؤول: حامد زمانی‌منش، دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران.hzm64@yahoo.com

- دکتر اباصلت خراسانی (استادیار)، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. (drkhorasanitr@gmail.com)؛ علیرضا یوزباشی، دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (ayouzbashi@ut.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۱/۹/۸، تاریخ اصلاحیه: ۹۱/۱۱/۲۸، تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۲/۲۷

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

بین کشورها و جوامع مختلف دنیا می‌داند(۳). نایت جهانی شدن در آموزش عالی را فرایندی می‌داند که به موجب آن یک دانشکده یا دانشگاه بُعد بین‌المللی را در آموزش، پژوهش و کارکردهای خدماتی خود تلفیق کند(٤).

فرایند جهانی شدن اثرات گسترده و عمیقی بر ساختار، روش‌ها، برنامه‌ها و عملکرد دانشگاه‌های جهان بر جای گذاشته است. از مهم‌ترین این اثرات می‌توان به گسترش بازار آموزش عالی بین‌المللی، پذیرش دانشگاه به عنوان یک صنعت بین‌المللی، و اعتبار بخشی بین‌المللی را نام برد(٥). در واقع جهانی شدن به عاملی برای ظهور و گسترش پدیده بین‌المللی شدن آموزش عالی بدل شده و بین‌المللی شدن آموزش عالی در زمره رفتارهایی است که شدیداً تحت تأثیر فرایند جهانی شدن است(٦).

بین‌المللی شدن آموزش عالی اصطلاحی است که بیشتر درباره ابعاد بین‌المللی آموزش عالی و آموزش بعد از دوره متوسطه به کار رفته و به مجموعه فعالیت‌های مرتبط با گسترش همکاری‌ها و ارتباطات علمی بین‌المللی گفته می‌شود که هدف آن فراهم ساختن محیط آموزشی و پژوهشی در دانشگاه‌ها است، که به نحو واقعی در ارتباط با چشم‌اندازها و پیشرفت‌های جهانی باشد(۷). بُستروم بین‌المللی شدن آموزش عالی را فرایند تلفیق ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی به درون اهداف، عملکردها و اجرای آموزش عالی به شکلی که احترام به تفاوت‌های فرهنگی و سنت‌های گوناگون را ارتقا بخشد، می‌داند(۸). نایت بین‌المللی شدن آموزش عالی را فرایند تلفیق ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی در اهداف، کارکردها و نحوه‌ی ارائه آموزش عالی بیان کرده است(٤). به هر حال بین‌المللی شدن آموزش عالی ویژگی‌هایی همچون سعه صدر، گرایش‌های بین‌المللی، مهارت در به‌کارگیری زبان دوم، انعطاف‌پذیری در اندیشه و احترام به دیگران را در فراگیران پرورش می‌دهد(۹)، و در کسب هویت فردی، ملی و جهانی به فراگیران کمک می‌کند تا بتوانند در حل معضلات و مشکلات در سطح ملی و بین‌المللی مانند جنگ، ایدز، فقر و صلح جهانی مشارکت فعال داشته باشند(۱۰). در واقع جهانی شدن و بین‌المللی شدن آموزش عالی در فضایی به وجود آمده که جامعه به سرعت دست‌خوش تغییرات شده است. لذا در چنین فضایی، فرهنگ حاکم بر زندگی به‌طورمستمر تغییر می‌یابد و به دلیل تأثیر این پدیده‌ها، برنامه‌های درسی گرایش به سمت آماده‌سازی برای فعالیت و ارائه خدمات در سطح جهانی و آموزش مادام‌العمر دارند(۱۱).

برنامه درسی (Curriculum) جوهره هر نوع فعالیت آموزشی است و کارآمدی و اثربخشی هر نظام آموزشی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، این مهم در آموزش عالی اهمیتی مضاعف دارد؛ زیرا برنامه درسی در آموزش عالی ابزار علمی و اجتماعی نیرومندی است که ضمن ترسیم چگونگی و حدود انتقال دانش و مهارت‌ها، تجربه وسیع علمی برای دانشجویان محسوب می‌شود(۱۲). به طور کلی برنامه درسی آموزش عالی را می‌توان کلیه فرصت‌های یادگیری رسمی و غیر رسمی تعریف نمود که تحت نظارت و مسؤولیت دانشکده یا گروه آموزشی در قالب دوره‌های رسمی به منظور توسعه دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های دانشجویان طراحی و اجرا می‌شود(۱۳).

بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی، پدیده‌ای جدید در عرصه برنامه درسی آموزش عالی است که تحت تأثیر جهانی شدن و بین‌المللی شدن آموزش عالی پدیدار شده، و به معنای تلاش برای دادن وجهه‌ای بین‌المللی به برنامه‌های درسی سازمان‌ها و نهادهای آموزشی است(١٤). بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی به عنوان ستون فقرات بین‌المللی شدن آموزش عالی بیان شده است(١٥تا١٨). بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی، فرایند توسعه برنامه‌های درسی و تغییری است که هدف آن تلفیق جنبه بین‌المللی به درون جنبه‌های رسمی و عملیاتی برنامه‌های درسی است(١٩).

بوُند بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی را «تغییر بنیادین آنچه که تدریس می‌شود و آنچه که باید تدریس شود»

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

می‌داند(۲۰). در واقع برنامه‌های درسی بین‌المللی شده به طور واضح برای توسعه صلاحیت‌های بین فرهنگی و گسترش چشم‌اندازهای بین‌المللی طراحی شده است(۲۱).
بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی یک انتخاب نیست بلکه یک تغییر استراتژیک است که مؤسسات آموزشی باید برای آماده‌سازی دانشجویان در نظر بگیرند؛ به این صورت که در آینده استخدام و موفقیت فارغ‌التحصیلان به توانایی آنها برای تفکر و عمل در سطح جهانی بستگی دارد. از آنجایی که موفقیت در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی، نیازمند کار مشترک و رویکردهای بین رشته‌ای است، یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی ایجاد هماهنگی بین اعضای هیأت‌علمی دانشکده‌ها در رشته‌های مختلف برای همکاری و مشارکت است(۲۲). تصمیم برای چگونگی بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی مؤسسات آموزش عالی و توسعه این فرایند باید مبتنی بر تاریخچه دانشگاه، زمینه، اهداف، مأموریت، ارزش‌ها و منابع آن باشد(٤و۲۳). در واقع بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی فرایندی در حال پیشرفت، جامع، یکپارچه و دارای رویکردی بین رشته‌ای است(۲٤و۲۵).
تحقیقات نشان داده که بعضی از رشته‌ها مانند مردم‌شناسی، هنرهای زیبا، علوم پزشکی و علوم سیاسی به صورت ذاتی جنبه‌هایی از بین‌المللی شدن را در خود دارند و ممکن است نیاز بیشتری برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی آنها احساس نشود(۲٦)؛ با این حال برای این که این رشته‌ها بتوانند به گسترش مرزهای خود بپردازند و از علم روز عقب نمانند لازم است برنامه‌های درسی خود را دارای وجهه‌ای بین‌المللی نمایند. به عنوان مثال ویلیامز بیان می‌کند که یک برنامه درسی بین‌المللی شده در رشته‌هایی که به صورت ذاتی جنبه‌هایی از بین‌المللی شدن را در خود دارند باید بتواند راه‌کاری ایده‌آل برای پشتیبانی بهتر از نیازهای گوناگون یادگیری دانشجویان فراهم نماید(۲۷). به‌طور کلی موفقیت در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی نیازمند تعهد به فرایند، حساسیت‌های بین‌فرهنگی، حمایت‌های مالی، تمایل و رغبت، علاقه، ارتباطات آزاد و همکاری‌های بین رشته‌ای است(۲٤). در تحقیقات زیادی اذعان شده که اعضای هیأت‌علمی نقش کلیدی در اصلاح فرایند بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی ایفا می‌کنند(۱۵و۲۰و۲٤و۲۸). به عنوان مثال بوُند و همکاران در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که ۸۰ درصد اعضای هیأت‌علمی مؤسسات آموزش عالی کانادا مسؤولیت اصلی بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی را بر عهده داشته‌اند(۲۸). با این حال اعضای هیأت‌علمی به تنهایی نمی‌توانند در زمینه بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی عمل کنند و موفق باشند(۲۹)؛ بلکه در این زمینه مدیران رده بالاتر همچون رؤسای دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها، نمایندگان مجلس و وزرا باید از طریق راهنمایی، رهبری، حمایت‌های مالی و توصیه‌های حرفه‌ای حضوری پر رنگی داشته باشند(۱۵و۱۷و۲٤).
برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی در سطح آموزش عالی توجه به نکات زیر ضروری شمرده شده است:
- تلاش در جهت توسعه برنامه‌های درسی به نحوی که ضرورت‌های محلی، ملی و بین‌المللی را تأمین کند.
- توجه به اهمیت فزاینده ارتباطات، بیان و گفتمان به یک- یا چند زبان زنده دنیا.
- قرار دادن دانشجویان وطنی در کنار دانشجویان بین‌المللی و تشویق دانشجویان به زندگی مشترک(۳۰).
باید توجه داشت که بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی عامل مهمی در گسترش همکاری‌های بین‌المللی و صادرات آموزشی است. به عنوان مثال، نیوزلند در سال ۲۰۰۳ از صادرات آموزشی بیش از دو میلیارد دلار درآمد کسب کرده است. در سال ۲۰۱۰ بخش آموزش ایالات متحده امریکا نزدیک به ۲۰ میلیارد دلار صادرات آموزشی داشته است. بخش آموزش دانشگاه‌های انگلستان پیش‌بینی کرده که در سال ۲۰۲۰ بیش از ۱٦ میلیارد پوند از صادرات آموزشی درآمد کسب کند. در

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

کشور استرالیا بر پایه پیش‌بینی‌های صورت گرفته صادرات آموزشی به ۳۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۵ خواهد رسید(۳۱).

با این حال در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، اهداف و برنامه‌های آموزش عالی، سیاست‌های کلی و سایر اسناد بالادستی، لزوم حضور ایران به عنوان کشوری در حال توسعه در جامعه جهانی را نشان می‌دهد و بر مواردی چون افزایش سهم کشور در تولیدات علمی جهان، ارتقای جایگاه جهانی ایران، گسترش همکاری‌های دو جانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی، ایجاد ساز و کارهای مناسب برای رفع موانع توسعه صادرات غیر نفتی و تلاش برای دستیابی به اقتصاد متنوع و متکی بر منابع دانش، آگاهی، سرمایه انسانی و فناوری نوین تأکید شده است(۳۲). با این شرایط، دانشگاه‌های علوم پزشکی برای حرکت در راستای چشم‌انداز ۲۰ ساله بهتر است به سمت بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و به خصوص بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حرکت کنند تا بتوانند ضمن دادن وجهه‌ای بین‌المللی به برنامه‌های درسی دانشگاهی خود، دانشجویانی با تفکرات جهانی که صلاحیت‌های کافی برای گرفتن مشاغل در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی، همچنین قابلیت سازگاری با فرهنگ‌های مختلف را داشته باشند، تربیت کنند.

بررسی متون نظری و پژوهشی مرتبط با بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی نشان‌دهنده آن است که نویسندگان بر اساس شرایط مختلف (سازمان، محیط، زمان و موارد دیگر) راه‌کارهای متعددی را برای بین‌المللی شدن و به ویژه بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی نهادهای آموزشی بیان کرده‌اند. با تحلیل این متون، راه‌کارهای هفت‌گانه محتوایی/آموزشی، انگیزشی/انسانی، ساختاری/دانشگاهی، اطلاع‌رسانی/ارتباطی، فرهنگی/اجتماعی، سیاسی/دیپلماتیک و تجهیزاتی/تکنولوژیکی(۱و٤و٦تا٨و،۱۳و۲۰و۲٤و۳۰و۳۱و۳۳) در این پژوهش استخراج گردید. هدف این پژوهش، تعیین دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در مورد مؤثر بودن این راه‌کارهای هفت‌گانه در زمینه بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی است.

روش‌ها

پژوهش حاضر توصیفی پیمایشی است. جامعه آماری شامل کلیه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی (N=٤٢٣) بوده که با استفاده از فرمول لهوی و لمی‌شو ۱۱۸ نفر به عنوان نمونه پژوهش با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق‌ساخته مبتنی بر طیف پنج درجه‌ای لیکرت (۱ =خیلی کم، ۲ =کم، ۳ = متوسط، ٤ =زیاد و ٥ =خیلی زیاد) بوده است. بخش اول پرسشنامه شامل مشخصات جمعیت شناختی (جنسیت و مرتبه دانشگاهی) و بخش دوم شامل ٤۲ گویه در هفت راه‌کار به شرح ذیر بود:

۱. راه‌کار محتوایی/آموزشی (گویه‌های ۱ تا ۸)
۲. راه‌کار انگیزشی/انسانی (گویه‌های ۹ تا ۱۲)
۳. راه‌کار ساختاری/دانشگاهی (گویه‌های ۱۳ تا ۱۹)
٤. راه‌کار اطلاع‌رسانی/ارتباطی (گویه‌های ۲۰ تا ۲۷)
٥. راه‌کار فرهنگی/اجتماعی (گویه‌های ۲۸ تا ۳۳)
٦. راه‌کار سیاسی/دیپلماتیک (گویه‌های ۳٤ تا ۳۸)
۷. راه‌کار تجهیزاتی/تکنولوژیک (گویه‌های ۳۹ تا ٤۲)

روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از نظرات پنج متخصص دانشگاهی تعیین شد که میانگین نمره ایشان در خصوص روایی محتوا (٤/٤۷) بیانگر روایی فرم در سطح بسیار زیاد می‌باشد. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرانباخ برای راه‌کارهای محتوایی/آموزشی (۰/۸۹)، انگیزشی/انسانی (۰/۸۲)، ساختاری/دانشگاهی (۰/۸٦۲)، اطلاع‌رسانی/ارتباطی (۰/۸٥)، سیاسی/دیپلماتیک (۰/۸۱) و تجهیزاتی/تکنولوژیک(۰/۸) به دست آمد.

به منظور رعایت موازین اخلاقی، پرسشنامه‌ها بدون نام جمع‌آوری شدند و اعضای هیأت‌علمی از شرکت در پژوهش و اهداف آن آگاهی پیدا کردند. همچنین تکمیل پرسشنامه‌ها اختیاری بود.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

داده‌ها به وسیله نرم‌افزارSPSS-20 در دو سطح آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی(تی تک نمونه‌ای، تی نمونه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک راهه و آزمون تعقیبی شفه) تحلیل شد.

نتایج

تعداد ۱۱۵ پرسشنامه‌ها تکمیل و برگشت داده شد (نرخ بازگشت ۹۷ درصد). ۷۳ نفر (۶۳/۵ درصد) از پاسخ‌دهندگان مرد و ۴۲ نفر (۳۶/۵ درصد) زن بودند. در زمینه مرتبه دانشگاهی تعداد مربی ۱۹ نفر (۱۶/۵ درصد)، استادیار۷۴ نفر (۶۴/۳ درصد)، دانشیار ۱۶ نفر (۱۳/۹ درصد) و استاد ۶ نفر (۵/۲ درصد) بود.

در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق، یعنی "از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی راه‌کارهای محتوایی/آموزشی، انگیزشی/انسانی، ساختاری/دانشگاهی، اطلاع‌رسانی/ارتباطی، فرهنگی/اجتماعی، سیاسی/دیپلماتیک و تجهیزاتی/تکنولوژیک چقدر در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی تأثیر دارند؟" بر اساس تحلیل انجام گرفته، مقدار t تک نمونه‌ای همه راه‌کارهای ارائه شده در سطح ($p<۰/۰۵$) معنادار است؛ بنابراین میانگین راه‌کارها در

جدول ۱. میانگین نمره اثربخشی راه‌کارهای بین‌المللی شدن برنامه درسی از دیدگاه هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

	گویه‌ها	میانگین و انحراف معیار
محتوایی/آموزشی	از کتاب‌ها و منابع علمی مرجع و معتبر در حوزه پزشکی استفاده شود.	۳/۵۸±۰/۸۸۵
	از تعصبات ملی و عقیدتی در تهیه و ارائه محتوای کتاب‌های درسی حوزه پزشکی پرهیز شود.	۳/۸۹±۰/۸۷۳
	به ارائه محتوا در قالب‌های الکترونیکی و مجازی در کنار آموزش مرسوم حضوری پرداخته شود.	۳/۹۷±۰/۹۷۹
	در تدریس منعطف بوده و از روش‌های گوناگون یاددهی-یادگیری استفاده شود.	۳/۹۲±۰/۹۰۷
	محتوای دروس حوزه پزشکی با تحولات جهانی علم به روز شود.	۴/۰۱±۰/۹۱۰
	بر یادگیری و تدریس به زبان‌های علمی مطرح (مانند زبان انگلیسی) تأکید شود.	۴/۰۶±۰/۸۷۲
	از اساتید خارجی برای آموزش‌های کوتاه مدت به دانشجویان در دانشگاه‌های علوم پزشکی دعوت به عمل آید.	۳/۸۲±۰/۹۸۸
	بر اساس تقویم بین‌المللی (شروع کلاس‌های درس در ماه سپتامبر) فعالیت‌های دانشگاهی هماهنگ شود.	۳/۶۸±۱/۱۴
	جمع کل راه‌کار محتوایی/آموزشی	۳/۸۶±۰/۵۹۰
انگیزشی/انسانی	به اعضای هیأت‌علمی فرصت‌های مطالعاتی برای شناخت دانشگاه‌های معتبر جهان داده شود.	۴/۱۳±۰/۸۵۷
	برای اعضای هیأت‌علمی پژوهشگر فرصت‌های همکاری یا کارآموزی در پروژه‌های بین‌المللی فراهم شود.	۳/۸۰±۱/۰۲
	از کارگزاران بین‌المللی شدن حوزه پزشکی حمایت و پشتیبانی شود.	۳/۸۲±۰/۹۵۱
	اعضای هیأت‌علمی که پیشنهادهایی برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی دارند مورد تشویق قرار گیرند.	۳/۳۲±۱/۱۲
	جمع کل راه‌کار انگیزشی/انسانی	۳/۷۵±۰/۷۰۴
ساختاری/دانشگاهی	مدیران دانشگاهی از ایده‌های جدید بین‌المللی در حوزه پزشکی استقبال کنند.	۳/۷۱±۰/۹۰۴
	کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان بین‌المللی مستعد اعطا شود.	۳/۵۲±۱/۰۵
	بودجه‌ای ویژه در راستای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها اختصاص داده شود.	۳/۳۲±۱/۰۱
	سیاست بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی در چشم‌انداز و رسالت دانشگاه گنجانده شود.	۳/۸۲±۱/۱۲
	ساختار سازمانی مناسب برای ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی فراهم شود.	۳/۳۰±۱/۰۹
	کارکنان و مدیران اجرایی لایق برای اجرای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها به خدمت گرفته شوند.	۳/۴۳±۱/۰۵
	مدیران دانشگاهی برای همکاری‌های علمی مشترک با دیگر دانشگاه‌ها برنامه‌ریزی مناسب انجام دهند.	۳/۴۱±۱/۰۶
	جمع کل راه‌کار ساختاری/دانشگاهی	۳/۳۴±۰/۶۵۸
سای/ر	دانشگاه‌های علوم پزشکی در زمینه‌های ارتباطی (برای مثال وب سایت‌ها) نگرش بین‌المللی داشته باشند.	۴/۲۱±۰/۹۸۲

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

	گویه‌ها	میانگین و انحراف معیار
	در مجلات بین‌المللی درباره کیفیت دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور تبلیغ شود.	٤/٠٠±٠/٩١٥
	دانشگاه‌های علوم پزشکی ارتباط مستمری با انجمن‌های علمی حوزه پزشکی برقرار نمایند.	٣/٦٦±٠/٩٤٤
	اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی در مجامع بین‌المللی عضویت فعال داشته باشند.	٣/٦٩±٠/٩٤٧
	به افزایش نشریات و مجلات علمی معتبر برای انتشار یافته‌های علمی دانشگاهی پرداخته شود.	٣/٤٧±١/٠٨
	ادبیات تحقیقی در مورد بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی انتشار یابد.	٣/٥٧±١/١٥
	فرصت‌های تبادل اساتید و دانشجویان فراهم شود.	٣/٩٦±٠/٧٨١
	مراکز علمی معتبر و وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی در دیگر کشورها تاسیس شود.	٣/٤٦±٠/٩٥٧
	جمع کل راه‌کار اطلاع‌رسانی/ارتباطی	٣/٧٤±٠/٥٧١
فرهنگی/اجتماعی	سیاست بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی با ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی کشور انطباق یابد.	٣/٧٣±١/٠٣
	به دانشجویان بین‌المللی برای سازگاری با فرهنگ کشور کمک‌های مشاوره‌ای داده شود.	٣/٦٧±٠/٩٧٩
	گروه‌های آموزشی در ایجاد بسترهای فرهنگی مناسب برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی تلاش کنند.	٣/٢٧±٠/٩٥١
	سیاست چند فرهنگ‌گرایی در دانشگاه‌های علوم پزشکی گسترش یابد.	٣/٤٢±١/١١
	فضای فرهنگی و اجتماعی جذاب و برانگیزنده برای دانشجویان بین‌المللی فراهم شود.	٣/٤٦±١/١٤
	نسبت به حضور اساتید و دانشجویان بین‌المللی دیدگاه خوش‌بینانه داشت.	٣/٦٤±٠/٨٢٥
	جمع کل راه‌کار فرهنگی/اجتماعی	٣/٥٤±٠/٦٤٧
سیاسی/دیپلماتیک	ساز و کارهای سیاسی برای انجام فرصت مطالعاتی اعضای هیأت‌علمی در دانشگاه‌های معتبر خارجی فراهم شود.	٣/٧٥±٠/٩٢٢
	توافق‌نامه‌های تحقیقی بین‌المللی با کشورهای مطرح در زمینه پزشکی منعقد شود.	٣/٦٢±١/٠٥
	دانشگاه‌های علوم پزشکی در زمینه بین‌المللی شدن مستقل عمل کنند.	٣/٨٦±٠/٨٩٨
	مشکلات صدور ویزا و روادید برای اعضای هیأت‌علمی و دانشجویان بین‌المللی برطرف شود.	٤/٠٨±٠/٩٢١
	توانمندی‌های علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی به سایر کشورها معرفی شود.	٣/٦٥±١/٠١
	جمع کل راه‌کار سیاسی/دیپلماتیک	٣/٧٩±٠/٦٤٩
تجهیزاتی/تکنولوژیک	دانشگاه‌های علوم پزشکی به وسایل آزمایشگاهی به روز تجهیز شوند.	٣/٤٥±١/٠٨
	امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب در عرصه اینترنت و فناوری اطلاعات افزایش یابد.	٣/٤٨±١/٠٢
	به استفاده از شبکه‌های الکترونیکی نظیر گروه‌های چت با دانشجویان و اساتید سایر کشورها توجه کافی شود.	٣/٧٠±١/١٢
	امکان دسترسی گسترده به بانک‌های اطلاعاتی تخصصی در حوزه پزشکی فراهم شود.	٣/٨٥±١/١٥
	جمع کل راه‌کار تجهیزاتی/تکنولوژیک	٣/٦٢±٠/٨١٧

وضعیت بالایی نسبت به میانگین فرضی جامعه (m=٣) قرار دارد که نشان می‌دهد از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی راه‌کارهای ارائه شده، در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی به میزان زیادی تأثیر دارند. همچنین از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی، راه‌کار محتوایی/آموزشی (٣/٨٦±٠/٥٩٠) بیشترین و راه‌کار ساختاری/دانشگاهی (٣/٣٤±٠/٦٥٨) کم‌ترین میانگین را داشته است (جدول ١).

تحلیل انجام شده برای ارتباط متغیر جنسیت ونظرات اعضای هیأت‌علمی در خصوص بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی نشان داد که تفاوتی بین نظرات اعضای هیأت‌علمی زن و مرد در اغلب حیطه‌ها وجود ندارد. تنها در دوحیطه راه‌کارهای انگیزشی/انسانی و ساختاری/دانشگاهی، اعضای هیأت‌علمی زن در مقایسه با مردان راه‌کارهای پیشنهادی را در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی تأثیرگذارتر دانسته‌اند (جدول ٢).

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

جدول ۲. مقایسه نمره دیدگاه اعضای هیأت‌علمی در مورد مؤثر بودن راه‌کارها در حیطه‌های هفت‌گانه در دو جنس

شاخص‌ها / راه‌کارها	اعضای هیأت‌علمی مرد: میانگین و انحراف معیار	اعضای هیأت‌علمی زن: میانگین و انحراف معیار	T	Sig
محتوایی/آموزشی	۳/۷۹±۰/۶۰۴	۳/۹۷±۰/۵۵۸	-۱/۶۱	۰/۱۰۹
انگیزشی/انسانی	۳/۶۱±۰/۷۲۷	۳/۹۶±۰/۶۲۱	-۲/۵۵	۰/۰۱۲
ساختاری/دانشگاهی	۳/۲۱±۰/۶۰۳	۳/۵۴±۰/۶۸۶	-۲/۶۵	۰/۰۰۹
اطلاع‌رسانی/ارتباطی	۳/۷۱±۰/۵۲۹	۳/۷۶±۰/۶۴۲	۰/۴۰۶	۰/۶۸۵
فرهنگی/اجتماعی	۳/۴۸±۰/۶۴۳	۳/۶۱±۰/۶۴۸	-۱/۰۳	۰/۳۰۲
سیاسی/دیپلماتیک	۳/۷۰±۰/۶۳۵	۳/۹۳±۰/۶۵۷	-۱/۸۵	۰/۰۶۶
تجهیزاتی/تکنولوژیک	۳/۶۱±۰/۷۹۱	۳/۵۹±۰/۸۶۶	۰/۰۴۰	۰/۹۶۸

نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه برای متغیر مرتبه دانشگاهی و نظرات اعضای هیأت‌علمی در خصوص بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی در جدول شماره ۳ ارائه شده است. بر اساس این آزمون، میانگین نمره راه‌کارهای ساختاری/دانشگاهی، فرهنگی/اجتماعی، سیاسی/دیپلماتیک و تجهیزاتی/تکنولوژیک را به ترتیب برابر بر حسب مرتبه دانشگاهی پاسخ‌دهندگان در سطح($p<۰/۰۵$) تفاوت معناداری نداشت. اما تفاوت میانگین نمره راه‌کارهای محتوایی/آموزشی، انگیزشی/انسانی و اطلاع‌رسانی/ارتباطی در بین مراتب دانشگاهی مختلف، در سطح ($p<۰/۰۵$) معنادار بودند. جهت تعیین تفاوت معناداری از آزمون تعقیبی شفه (به دلیل این که حجم گروه‌ها یکسان نبودند) استفاده شد که نتایج نشان داد که استادیارها راه‌کارهای محتوایی/آموزشی را نسبت به مربی‌ها و راه‌کارهای انگیزشی/انسانی را نسبت به استادها در سطح بالاتری ارزیابی کردند (جدول ۳ و ٤).

جدول ۳. آزمون تحلیل واریانس یک راهه به تفکیک متغیر مرتبه دانشگاهی از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

شاخص‌ها / راه‌کارها	میانگین و انحراف معیار نمرات: مربی	استادیار	دانشیار	استاد	ANOVA: F	Sig
محتوایی/آموزشی	۳/۵۹±۰/۵٤	٤/۰۲±۰/۵۸	۳/۷۱±۰/۵۳	۳/۶۸±۰/۶۹	۳/۶۸	۰/۰۱٤
انگیزشی/انسانی	۳/۵۳±۰/۷۷	۳/۹۳±۰/۶٤	۳/۶۲±۰/۵۷	۳/۰٤±۱/۰۵	٤/۶۰	۰/۰۰۵
ساختاری/دانشگاهی	۳/۱۸±۰/۵۸	۳/٤۲±۰/۶٤	۳/۲۵±۰/۷۵	۳/۱۹±۰/۵۵	۰/۹۷۹	۰/٤۰۶
اطلاع‌رسانی/ارتباطی	۳/٤۹±۰/۳۹	۳/۸۶±۰/۵۸	۳/۷۲±۰/۶۲	۳/۲۲±۰/۲۹	٤/۰۳	۰/۰۰۹
فرهنگی/اجتماعی	۳/۵۲±۰/۵۹	۳/۵۹±۰/۶۷	۳/٤۷±۰/۶۹	۳/۲۲±۰/۲۹	۰/۶۹۷	۰/۵۵۶
سیاسی/دیپلماتیک	۳/۶۳±۰/۵۳۰	۳/۹۰±۰/۶٤	۳/۷۳±۰/۶۷	۳/٤۰±۰/۸۸	۱/۸۱	۰/۱٤۸
تجهیزاتی/تکنولوژیک	۳/۶۳±۰/۶۷	۳/۷۱±۰/۸۹	۳/٤۲±۰/۷۹	۳/۳۳±۰/٤۷	۰/۹۶۵	۰/٤۱۲

جدول ٤. آزمون تعقیبی شفه مقابیه میانگین نمرات دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی بر حسب متغیر مرتبه دانشگاهی

شاخص‌ها / راه‌کارها	مقایسه بر حسب مرتبه دانشگاهی	Mean Difference	Sig
محتوایی/آموزشی	مربی با استادیار	-۰/٤۲۸	۰/۰٤۸
انگیزشی/انسانی	استادیار با استاد	۰/۸۸۹	۰/۰۲۷
اطلاع‌رسانی/ارتباطی	مربی با استادیار	۰/٤۶۹	۰/۰۳۲

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

بحث

نتایج پژوهش نشان داد در راه‌کارهای محتوایی/آموزشی گویه «بر یادگیری و تدریس به زبان‌های علمی مطرح دنیا (مانند زبان انگلیسی) تأکید شود» مهم‌ترین راه‌کار برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی بیان شده است. در این راستا بزرگمهری بیان می‌کند که زبان آموزشی دانشگاه‌های روسیه و ژاپن از مهم‌ترین موانع همکاری‌های بین‌المللی محسوب می‌شد که برای رفع آن کلاس‌های بیشتری به زبان انگلیسی در دانشگاه‌های این کشورها برگزار شده است(۳۳). آراسته یکی از عوامل تأثیرگذار در همکاری‌های بین‌المللی را استفاده از زبان انگلیسی به عنوان زبان علمی دنیا بیان می‌کند(۳٤). خراسانی و زمانی‌منش آموزش به زبان‌های علمی دنیا به خصوص زبان انگلیسی را یکی از مهم‌ترین راهبردهای مؤثر در بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران دانسته‌اند(۳۵). فتحی واجارگاه و همکاران در مطالعه خود دریافتند که ارائه نشدن بخشی از برنامه‌های آموزشی به زبان انگلیسی از موانع مهم در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی است(۳۱). وربیک و لیزنسکی تدریس به زبان انگلیسی را یکی از عوامل مهم در موفقیت دانشگاه‌های کشورهای امریکا، انگلستان و استرالیا می‌دانند(۳٦). حق‌دوست و همکاران نیز بیان می‌کنند که تسلط به زبان انگلیسی در موفقیت دانشجویان بین‌المللی نقش بسیار مهمی دارد(۳۷). در این راستا برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی در سطح آموزش عالی باید به اهمیت فزاینده گفتمان به یک یا چند زبان زنده خارجی توجه ویژه‌ای داشت(۳۰). همان‌طور که ملاحظه می‌شود در پژوهش‌های متعددی، زبان آموزشی دانشگاه‌ها به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در راستای گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی و بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی شناسایی شده است. در واقع با این که بر اساس مصوبه شورای عالی شورای عالی انقلاب فرهنگی (جلسه ٦۰۷؛ ۸٦/٤/۵)، تدریس در کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور برای همه دانشجویان اعم از ایرانی و غیر ایرانی باید به زبان فارسی انجام پذیرد؛ با این حال تأکید بر زبان انگلیسی در کنار زبان ملی بر مبنای پژوهش‌های مختلف(۳۰و۳۱و۳۳و۳٤و۳۵و۳۷) از راهبردهای مؤثر در بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی شمرده شده که بهتر است مورد توجه سیاست‌گذاران دانشگاهی قرار گیرد. این امر در حوزه علوم پزشکی اهمیت فزاینده‌ای دارد، به طوری که استفاده از مقالات پزشکی فزاینده در پایگاه‌های معتبر نظیر مدلاین، کسب علم روزآمد درباره بیماری‌ها، ارتباط با دپارتمان‌های پزشکی مطرح جهان و موارد دیگر نیازمند تسلط به زبان انگلیسی است. از این‌رو باید به برگزاری دوره‌های‌آموزشی به زبان انگلیسی برای دانشجویان پزشکی اقدام کرد که به تَبع آن می‌توان موجبات بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی را فراهم آورد. همچنین بین و همکاران (Bain)(۳۸)، مرشدی (Morshidi)(۳۹)، گرین و اُلسُن(Green & Olson)(۱۵)، بوُند (Bond)(۲٦)، بهجتی اردکانی و همکاران(٤۰) و زمانی‌منش و همکاران(۱)، راهبردهایی همچون الحاق محتوای بین‌المللی به برنامه‌های درسی، ارتباط مستمر با دانشگاه‌های جهان از طریق مبادله استاد و دانشجو، ارائه محتوا در قالب‌های الکترونیکی و مجازی، انعطاف در تدریس و تأکید بر مطالب به روز شده جهانی و استفاده از منابع علمی مرجع را به عنوان راه‌کارهایی برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی برشمرده‌اند.

در راه‌کارهای انگیزشی/انسانی گویه «به اعضای هیأت‌علمی فرصت‌های مطالعاتی برای شناخت دانشگاه‌های معتبر علوم پزشکی داده شود» مهم‌ترین راه‌کار برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی بیان شده و بعد از آن راه‌کارهای؛ از کارگزاران بین‌المللی شدن در حوزه پزشکی حمایت و پشتیبانی به عمل آید، برای اعضای هیأت‌علمی پژوهشگر فرصت‌های همکاری یا کارآموزی در پروژه‌های بین‌المللی پزشکی

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

فراهم شود و اعضای هیأت‌علمی که پیشنهادهایی برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی دارند مورد تشویق قرار گیرند؛ در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی نقش مؤثری دارند. در این زمینه ملک‌زاده بیان می‌کند که مؤسسه ملی سرطان امریکا (National Institute of Cancer)، مؤسسه ملی سلامت (National Institute of Health)، فرهنگستان بریتانیا (The British Academy)، اتحادیه جهانی مبارزه با سرطان (UICC) فرصت‌های مطالعاتی را برای محققان و دانشمندان کشورهای در حال توسعه و به خصوص ایران قائل شده است. استفاده از این فرصت‌ها یکی از راه‌کارهای مهم در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی است(٤١). در واقع باید توجه داشت که نیروی انسانی از کلیدی‌ترین عوامل در موفقیت بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی است؛ همچنان که نتایج پژوهش‌های متعددی بیان کرده‌اند که اعضای هیأت‌علمی نقش کلیدی در اصلاح فرایند بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی دارند(١٥و٢٠و٢٤و٢٨). به عنوان مثال بوُند و همکاران در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که اعضای هیأت‌علمی مسؤولیت اصلی بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی را بر عهده داشته‌اند(٢٨). پس باید در حوزه‌های پزشکی اعضای هیأت‌علمی به صورت مستمر علم خود را به روز کرده و از فرصت‌های مطالعاتی بهره‌مند شوند تا بتوان به کسب وجهه بین‌المللی در حوزه‌های پزشکی امیدوار بود. آراسته دعوت از اساتید خارجی و اعزام کوتاه مدت اساتید و دانشجویان به خارج را از راه‌کارهای مهم بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی می‌داند(٣٤). گرین و اُلسُن (Green & Olson)(١٥)، بوُند (Bond)(٢٠)، اِلینگبو و همکاران (Ellingboe)(٢٤)، لِماسون (Lemasson)(٢٣) و بوُند (Bond)(٢٦) به راهبردهایی برای تشویق اعضای هیأت‌علمی همچون فرصت‌های مطالعاتی، حمایت، پشتیبانی و تشویق‌های مادی و معنوی اعضای هیأت‌علمی اشاراتی داشته‌اند.

در راه‌کارهای ساختاری/دانشگاهی گویه «سیاست بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی در چشم‌انداز و رسالت دانشگاه‌های علوم پزشکی گنجانده شود» مهم‌ترین راه‌کار برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی بیان شده و بعد از آن راه‌کارهای: مدیران دانشگاهی از ایده‌های جدید بین‌المللی در حوزه پزشکی استقبال کنند، کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان بین‌المللی مستعد اعطا شود، کارکنان و مدیران اجرایی علاقه‌مند و مستعد برای اجرای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها به خدمت گرفته شود و موارد دیگر در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی نقش مؤثری دارند. دانشگاه گریفیث راهبردهای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی را مواردی همچون استفاده از چشم‌اندازهای بین‌المللی در طراحی برنامه‌های درسی، افزایش مشارکت شخصی و آکادمیک اعضای هیأت‌علمی، استقبال از ایده‌های جدید بین‌المللی و داشتن نگرش بین‌المللی بیان کرده است(٤٢). زمانی‌منش و همکاران داشتن نگاهی بین‌المللی در چشم‌اندازها و ماموریت دانشگاه‌ها را عاملی مهم در همکاری‌های علمی بین‌المللی می‌دانند(١). خراسانی و زمانی‌منش توجه به بین‌المللی شدن آموزش عالی به عنوان یک اولویت در چشم‌اندازهای دانشگاهی را بسیار مهم دانسته‌اند(٣٥). همان‌طور که ملاحظه می‌گردد برای حرکت به سمت بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی دانشگاهی، مسؤولان و متولیان در حوزه پزشکی بهتر است که سیاست بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی را در چشم‌اندازها و رسالت دانشگاه‌های علوم پزشکی قرار داده و از بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حمایت ویژه‌ای نمایند تا در بلند مدت برنامه‌های درسی حوزه علوم پزشکی وجهه‌ای بین‌المللی پیدا کند.

در راه‌کار اطلاع‌رسانی/ارتباطی گویه «دانشگاه‌های علوم پزشکی در زمینه‌های ارتباطی (برای مثال وب سایت‌ها) نگرش بین‌المللی داشته باشند» مهم‌ترین راه‌کار برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی بیان

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

شده و بعد از آن راه‌کارهای: در مجلات بین‌المللی درباره کیفیت دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور تبلیغ شود، فرصت‌های تبادل اساتید و دانشجویان با سایر دانشگاه‌های معتبر علوم پزشکی فراهم شود، اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی در مجامع بین‌المللی عضویت فعال داشته باشند، در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی نقش مؤثری دارند. بدیهی است که اطلاع‌رسانی و ارتباطات با دنیای خارج فواید بسیاری دارد. به عنوان مثال در نایروبی کنیا، مردم با وجود تماس‌های مکرر با افراد آلوده به ایدز، به این بیماری دچار نمی‌شوند؛ محققان هسته کوچکی برای بررسی بیماری ایدز تشکیل داده‌اند وبه واسطه ارتباطات خوبی که با سردبیرهای مجلات معتبر داشته‌اند، پژوهش‌های آنها از طریق رسانه‌های بین‌المللی مطرح شد(٤١). آراسته ایجاد کنسرسیوم‌های رشته‌ای و دانشگاهی و راه‌اندازی دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های معتبر را از عوامل افزایش مهارت‌های شناختی و تخصصی دانشجویان و اعضای هیأت‌علمی بیان کرده است(٣٤). شرقی بیان می‌کند که تجارب فعالیت‌های علمی در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که هرگونه تحرک در توسعه علمی به همکاری متقابل با کشورهای صاحب علم و توان جذب دانشمندان و متخصصان برجسته‌ای که با جریان علم روز مرتبط هستند، بستگی دارد. زمانی این امکان میسر خواهد شد که شرایط علمی مطلوب به ویژه به لحاظ ارتباطات بین‌المللی برای برگزاری گردهمایی‌های داخلی و خارجی، عضویت در مجامع علمی بین‌المللی، نشر تازه‌ترین اخبار و اطلاعات بین‌المللی و انعقاد تفاهم نامه‌های علمی فراهم شود(٤٣). خشنودی‌فر و فتحی واجارگاه بیان می‌کنند که برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی باید با اتکا به فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، امکان اطلاع‌رسانی و تبلیغ گسترده فراهم شود و به تدارک ابزارهای مناسب نظیر سایت‌های دانشگاهی، بروشور و کاتالوگ به زبان بین‌المللی و ساده جهت اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی جامعه جهانی نسبت به فعالیت‌ها و امکانات دانشگاهی پرداخت(٤٤).

در راه‌کار فرهنگی/اجتماعی گویه «سیاست بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی با ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی کشور انطباق یابد» مهم‌ترین راه‌کار برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی بیان شده و بعد از آن راه‌کارهای: به دانشجویان بین‌المللی برای سازگاری با فرهنگ کشور کمک‌های مشاوره‌ای داده شود، نسبت به حضور اساتید و دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های علوم پزشکی دیدگاه خوش‌بینانه داشت، فضای فرهنگی و اجتماعی جذاب و برانگیزنده برای دانشجویان بین‌المللی فراهم شود و موارد دیگر در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی نقش مؤثری دارند. در واقع تاریخ، فرهنگ‌های بومی و هویت ملی هر کشور برای بین‌المللی شدن آن نقش کلیدی دارد(٤١). دی ویت (Dewit) بیان می‌کند که ملاحظات فرهنگی و اجتماعی، پیوند تاریخی قوی و نظام آموزشی مشابه از عواملی هستند که بر بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها تأثیر مستقیم دارند(٤٥). سازمان توسعه همکاری اقتصادی (OECD)، شهرت علمی دانشگاه‌ها، نزدیکی جغرافیایی، نظام‌های آموزشی مشابه، ارتباطات تاریخی و وجوه فرهنگی را به عنوان برخی از عوامل تأثیرگذار در بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها بیان کرده است(٤٦). این نتایج نشان می‌دهد که مسؤولان حوزه‌های مختلف پزشکی بهتر است به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی کشور توجه داشته باشند و با توجه به فرهنگ عمومی کشور بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی را نهادینه کنند.

در راه‌کارهای سیاسی/دیپلماتیک گویه «مشکلات صدور ویزا و روادید برای اعضای هیأت‌علمی و دانشجویان بین‌المللی برطرف شود» مهم‌ترین راه‌کار برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی بیان شده و بعد از آن راه‌کارهای: دانشگاه‌های علوم پزشکی در زمینه بین‌المللی شدن مستقل عمل نمایند، ساز و کارهای

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

سیاسی برای انجام فرصت مطالعاتی اعضای هیأت‌علمی در دانشگاه‌های معتبر خارجی فراهم شود و موارد دیگر در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی نقش مؤثری دارند. فتحی واجارگاه و همکاران نیز در پژوهش خود دریافتند که مشکلات صدور ویزا و روادید از عمده‌ترین موانع پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی است(۳۱). خراسانی و زمانی‌منش بیان می‌کنند که داشتن روابط سیاسی و دیپلماتیک مطلوب با کشورهای زیاد، گسترش سیاست‌های اعطای استقلال به دانشگاه‌ها و گسترش توافق‌نامه‌های تحقیقی بین‌المللی از ملزومات بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها است(۳۵). همچنین اعطای استقلال لازم به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی یکی از مهم‌ترین عوامل تسهیل‌کننده بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی در حوزه پزشکی است و در این راستا زمانی‌منش و همکاران، استقلال عمل دانشگاه‌ها در زمینه‌های مختلف به ویژه بین‌المللی شدن را عامل مهمی می‌دانند و بیان می‌کنند که دولت‌ها فقط باید فراهم‌کننده شرایط امن برای دانشجویان بین‌المللی، تبلیغ گسترده توانایی‌های علمی کشور در خارج از مرزها، انعقاد تفاهم نامه‌های همکاری بین‌المللی و بسترسازی برای مشارکت در پروژه‌های علمی بین‌المللی باشند(۱). دی ویت بیان می‌کند که ملاحظات سیاسی و دیپلماتیک و هراس از بهتر عمل کردن دانشگاه‌ها رقیب از عواملی هستند که بر بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها تأثیر مستقیم دارد(٤٥).

در نهایت، در خصوص راه‌کارهای تجهیزاتی/تکنولوژیک نتایج پژوهش بیانگر این مطلب بود که گویه «امکان دسترسی گسترده به بانک‌های اطلاعاتی تخصصی در حوزه پزشکی فراهم شود» مهم‌ترین راه‌کار برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی بیان شده و بعد از آن راه‌کارهای: امکان استفاده از شبکه‌های الکترونیکی نظیر گروه‌های چت با دانشجویان و اساتید سایر کشورها فراهم شود، امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه اینترنت و فناوری اطلاعات در دانشگاه‌های علوم پزشکی افزایش یابد و دانشگاه‌های علوم پزشکی به وسایل آزمایشگاهی روزآمد تجهیز شوند؛ در بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی نقش مؤثری دارند. فتحی واجارگاه و همکاران در مطالعه خود دریافتند که کاربرد محدود فناوری‌های نوین در آموزش و تدریس دانشگاهی از موانع مهم بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی است(۳۱). خشنودی‌فر و فتحی واجارگاه زیر ساخت‌های فنی و تکنولوژیک، امکانات و تجهیزات آموزشی را از جمله امکانات ضروری برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی می‌دانند(٤٤). قاهری موانع تجهیزاتی را از مهم‌ترین موانع گسترش بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی بیان کرده است(٤٧). در واقع این نتایج نشان‌دهنده آن است که برای افزایش کیفیت آموزش و همچنین بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی نیازمند تجهیزات و تکنولوژی‌های به روز هستیم.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج پژوهش حاضر به نظر می‌رسد که راه‌کارهای محتوایی/آموزشی، انگیزشی/انسانی، ساختاری/دانشگاهی، اطلاع‌رسانی/ارتباطی، فرهنگی/اجتماعی، سیاسی/دیپلماتیک و تجهیزاتی/تکنولوژیک برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی قابل قبول است. بنابراین می‌توان اذعان داشت که مسؤولان و متولیان باید توجه جامعی به این ابعاد تأثیرگذار داشته باشند. در واقع تأکید بر بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه‌های علوم پزشکی به این دلیل است که مباحث علمی این حوزه‌ها دارای مشترکات زیادی با مباحث علمی سایر دانشگاه‌های جهان هستند. این عامل مهمی است که می‌تواند بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی را به صورت بهتر و کامل‌تری نسبت به سایر حوزه‌های علمی کشور عملی نماید. البته باید توجه داشت که حرکت در جهت بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی به سادگی صورت نمی‌پذیرد. این امر مستلزم این است که دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با اشتراک

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

مساعی با یکدیگر در راستای نیل به این مهم اقدام نمایند. البته باید به این نکته توجه کرد که بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی از عهده دانشگاه‌ها به تنهایی خارج است و در این زمینه دولت‌ها، سیاست‌گذاران، وزارت خانه‌ها، فرهنگ جامعه، محیط دانشگاه و اعضای هیأت‌علمی تأثیرگذارند. در پایان می‌توان پیشنهادهای زیر را برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی ارائه داد:

۱. برگزاری دوره‌های آموزشی به زبان انگلیسی برای دانشجویان حوزه علوم پزشکی

۲. اعطای فرصت‌های مطالعاتی به اعضای هیأت‌علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی برای شناخت دانشگاه‌های معتبر علوم پزشکی

۳. بازنگری در چشم‌انداز و رسالت دانشگاه‌های علوم پزشکی با تأکید بر افق‌های بین‌المللی

٤. طراحی و تدوین وب سایت‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی با نگرش بین‌المللی

٥. تأکید بر بومی‌سازی سیاست بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی و انطباق آن با ارزش‌های ایرانی/اسلامی

٦. تسهیل صدور ویزا و روادید برای اعضای هیأت‌علمی و دانشجویان بین‌المللی

۷. فراهم‌سازی امکان دسترسی گسترده به بانک‌های اطلاعاتی تخصصی حوزه پزشکی

منابع

1. Zamani Manesh H, Fathi Vajargah K, Jafari Rad A. [Study of the Barriers Inside and Outside of the University for Attraction of the Foreign Students from the Viewpoints of the Faculty Members of Shahid Beheshti University]. Proceedings of the 1st International Conference of Higher Education; 2011; Kurdistan, Iran: Springer; 2011. [Persian]
2. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. Londan: SAGE; 1992.
3. Cheng YC. A CMI Triplization Paradigm for Reforming Education in the New Millennium.International Journal of Educational Management. 2000; 14(4): 156-174.
4. Knight J. Internationalization remodel: definition, approaches, and rationales. Journal of Studies in International Education. 2004; 8(1): 5-31.
5. Vahdat M, Ziyarati K. [University of the globalization process]. Proceedings of the 47thMeeting of Heads of University and Scientific and Research; 2002; Tehran, Iran. [Persian]
6. Arefi M, Hejazi B, Ghaheri R. [Impact of international communication in higher education curricula in higher education]. Journal of Educational Administration and Planning. 2008; 1(1): 8-20. [Persian]
7. Knight J, De wit H. Internationalization of Higher Education in Asia pacific countries. Amsterdam: EAIE; 1997.
8. Bostrom CA. Diffusion of internationalization in Turkish higher education. Journal of Studies in International Education. 2010; 14(2):143-160.
9. Hayden M, Thompson J, Williams G. Student perceptions of international education: a comparison by course of study undertaken. Journal of Research in International Education. 2003; 2(2): 20–32.
10. Farmahini Farahani M.[Internationalization of Curriculum Studies (with emphasis on higher education)]. Proceedings of the 9th National Conference on Curriculum Studies Association; 2009; Tabriz, Iran: fall; 2009. [Persian]
11. Mehr Alizadeh Y, Safaei Moghadam M.[Strength theories of globalization on curriculum]. Proceedings of the 8th National Conference on Curriculum Studies Association; 2008; Babolsar, Iran: Fall 2008. [Persian]
12. Fathi Vajargah K, Momeni Mehmoyi H. [The role of factors influencing faculty participation in university curricula]. Iranian Higher Education. 2008; 1(1): 139-165. [Persian]
13. Fathi vajarghah K, Jamali Tazehkand M, Zamanai Manesh H, Youzbashi A. [The Obstacles to Curriculum Change in Higher Education: Viewpoints of Faculty Members of Shahid Beheshti University and Shahid Behehsti Medical University]. Iranian Journal of Medical Education. 2012; 11(7): 768-778.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

[Persian]
14. Fathi Vajargah K. [Curriculum toward New Identities]. Tehran: AEIJ of Publisher; 2007. [Persian]
15. Green M, Olson C. Internationalizing the campus: A user's guide. Washington DC: American Council on Education; 2003.
16. Lemasson JP. Internationalization and partnership: A dynamic relationship. Proceedings of the internationalization of higher education in Canada. 2002; (11): 79-86.
17. Paige RM. The American case: The University of Minnesota. Journal of Studies in International Education. 2003; 7(1): 52-63.
18. Schuerholz-Lehr S. Teaching for global literacy in higher education: How prepared are the educators? Journal of Studies in International Education. 2007; 11(2): 180-204.
19. Shailer K. Internationalizing the curriculum: An inventory of key issues, model programs and resources. Canada: Academic colleague, OCAD; 2006.
20. Bond S. Transforming the Culture of learning: Evoking the International Dimension in Canadian University Curriculum. 2006. [Citd 2011 Feb 10].available from: http://international.yorku.ca/global/conference/canada/papers/Sheryl-Bond.pdf
21. McGowan S, Potter L. The implications of the Chinese learner for the internationalization of the curriculum: An Australian perspective. Critical Perspectives on Accounting. 2008; 19(2): 181-198.
22. Jones Z, Andrews MB. Organizational strategies for internationalization of higher education. Proceedings of the internationalization of higher education in Canada; 2002; (11): 89-112.
23. Lemasson JP. Introduction: The internationalization of Canadian universities. A new world of knowledge: Canadian universities and globalization.1999: 1-19.
24. Ellingboe BJ. Divisional strategies to internationalize a campus portrait: Results, resistance, and recommendations from a case study at a U.S university. Reforming the higher education curriculum: Internationalizing the campus. 1998: 198-228.
25. Bonfiglio O. The difficulties of internationalizing the American undergraduate curriculum.Journal of Studies in International Education. 1999; 3(2): 3-18.
26. Bond SL. Engaging educators: Bringing the world into the classroom: Guidelines for practice. Ottawa: Canadian Bureau for International Education (CBIE); 2003.
27. Williams Sh. Internationalization of the Curriculum: A Remedy for International Students' Academic Adjustment Difficulties?.[Dissertation].Memorial University of Newfoundland; 2008.
28. Bond S, Qian J, Huang J. The role of faculty in internationalizing the undergraduate curriculum and classroom experience.Canadian Bureau for International Education; 2003.
29. Harari M. Internationalization of the Curriculum. In Bridges to the Future: Strategies For Internationalizing Higher Education. Carbondale, Illinois: Association of International Education Administrators; 1992: 52-79.
30. Fathi Vajargah K, Yamani M, Zare A. A Study of the Internationalization Curriculum Challenges (IOC) in Universities and Educational Institutions from the Viewpoint of Faculty Members at Shahid Beheshti University.Quarterly journal of Research and Planning in Higher Education. 2010; 15(4) :63-82.[Persian]
31. Fathi Vajargah K, Arefi M, Zamani Manesh H.[Evaluating Admission Barriers of Foreign Students into Universities and Institutions of Higher Education]. Quarterly journal of Research and Planning in Higher Education. 2012; 17(4):65-80. [Persian]
32. Norooz zadeh R.[The Study of Top Documents and Inducing Policies to Write Fifth Program in 33.Higher Education, Research and Technology, Tehran, Ministry Of Science]. Research and Higher Education.Research and Planning of Higher Education Institution; 2006. [citd 2011 feb 10].available from: http://facultymembers.irphe.ir/page.php?slct_pg_id=473&sid=1&slc_lang=fa[Persian]
34. Bozorgmehri M. [Admission of Foreign Students in Iran: Experiences and Solutions]. Political and Economic Journal. 2006; 1(233-234): 188-195. [Persian]
35. Arasteh HR. [Higher Education International Collaboration in Iran and How to Improve It]. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education. 2006; 12(1): 99-115. [Persian]
36. Khorasani A, Zamani Manesh H. [Effective Strategies on Internationalization of Universities and Institutions of Higher Education in Iran]. Scientific Journal of Education Strategies in Medical Sciences. 2012; 5(3): 183-189. [Persian]
36. Verbik L, Lasanowski V. International Student Mobility: Patterns and Trends. The Observatory on

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

Borderless Higher Education. 2007. [citd 2012 Sep 20]. Available from: http://www.obhe.ac.uk.
37. Haghdoost A, Dehghani M, Ayatollahi Moosavi A. [Investigating Factors Affecting Overseas Students' Academic Achievement: a Systematic Review on International Documents]. Iranian Journal of Medical Education. 2010; 10(1): 1-10. [Persian]
38. Bain O, Luu D, Green M. Students on the Move: The Future of International Students in the United States. Washington DC: American Council on Education; 2006.
39. Morshidi S. The Impact of September 11 on International Student Flow into Malaysia: Lessons Learned. International Journal of Asia-Pacific Studies. 2008; 4(1): 79-95.
40. Behjati Ardakani F, Yarmohammadian MH, Foroughi A, Fathi Vajargah K. [Comparative Study of Internationalization of Higher Education Curricula in a Number of Countries]. Research in Curriculum Planning. 2012; 2(33): 80-92. [Persian]
41.Malekzade R. [Role in the scientific development of international scientific cooperation]. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education. 2002; 8 (3): 63-78. [Persian]
42. Hakimzade R. [Globalization, internationalization of higher education and an interdisciplinary curriculum]. Interdisciplinary Studies in the Humanities. 2010; 2 (4): 1-17. [Persian]
43. Sharghi AA. [Globalization, Higher Education and international scientific cooperation]. Cult Eng Mag. 2009; 3(31-32): 10-17. [Persian]
44. Khoshnodifar M, Fathi Vajargah K.[Internationalization Distance Education Curricula in Iran Higher Education]. Journal of Technology of Education. 2011; 6(2): 87-104. [Persian]
45. Dewit H. Strategies for Internationalisation of Higher Education: A Comparative Study of Australia, Canada, Europe and the United States of America. Amsterdam: EAIA; 1995.
46. OECD. Education at a Glance.The full text of this book. [Citd 2006 Feb 10]. Available from: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2008_eag-2008-en
47.Ghaheri R. [A Study of Effects of Higher Education International Communication in Curricula from the Viewpoints of Faculty Members of State Universities in Tehran and Curriculum Development Experts]. [Dissertation]. Tehran: Shahid Beheshti University; 2005. [Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]

Effective Ways in Internationalizing the Curricula of Medical Sciences: Viewpoints of Faculty Members in Shahid Beheshti University of Medical Sciences

Hamed Zamani Manesh[1], Abasalt Khorasani[2], Alireza Youzbashi[3]

Abstract

Introduction: *Becoming a concern for top universities worldwide, internationalizing the curricula is aimed to provide an international sight for academic curricula of the disciplines in universities nowadays. The purpose of this study is to investigate effective ways of internationalizing the curricula of medical sciences disciplines from the faculty's viewpoint in Shahid Beheshti University of Medical Sciences.*
Methods: *This descriptive survey study was performed during 2011-2012 academic years. The statistical population included 423 faculty members of Shahid Beheshti University of Medical Sciences. 118 members were selected as the research sample. The research instrument was a questionnaire developed by the researcher using 5-point Likert Scale which covered seven areas. Also its validity and reliability was confirmed. Collected data was analyzed by descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (one-sample t-test, independent t-test, ANOVA and Scheffe's test).*
Results: *The score attained for all represented solutions for internationalization of medical curricula was significantly (P≤0.05)more than the scale's mean (m=3). Content/educational strategies (3.86±0.59) had the highest mean and structural/academic strategies had the lowest mean (3.34±0.66). There is no significant difference (P≤0.05) in terms of sex and academic variables.*
Conclusion: *It seems that it is effective to use different solutions including content/educational, motivation/humanistic, structural/academic, informative/communicative, cultural/social, political/diplomatic, and technological/equipment ones in internationalizing medical curricula.*

Keywords: Internationalization, Curriculum, Globalization, Educational Policy

Addresses:
1 (✉) PhD Student of Curriculum Development, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Shahid Rajaee Teacher Training University, Tehran, Iran. E-mail: Hzm64@yahoo.com
2 Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Education and Psychology Faculty, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: Drkhorasanitr@gmail.com
3 Ph.D Student of Educational Administration, Department of Educational Sciences, Psychology and Education Faculty, Tehran University, Tehran, Iran. E-mail: Ayouzbashi@ut.ac.ir

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-03]